

Het wanhoopsscenario van het VNO

A. F. VAN ZWEEDEN

De werkgevers weten het ook niet meer. Dat valt op te maken uit een van de meest bizarre voorstellen die ik de voorzitter van het Verbond van Nederlandse Ondernemingen, mr. C. van Veen, ooit heb horen doen. In een persconferentie zei hij dat de overheid snel centrale beleidsdoelstellingen voor de komende jaren moet kiezen. Daarna zou „door zo objectief mogelijke deskundigen” geadviseerd moeten worden hoe die doelstellingen moeten worden bereikt. Het VNO denkt aan advisering door de Centrale Economische Commissie (een interdepartementale ambtelijke werkgroep), het Centraal Planbureau en de Algemene Rekenkamer. Het advies van deze onafhankelijke deskundigen zou dan openbaar moeten worden gemaakt. De Rekenkamer zou moeten adviseren over herwaardering van overheidstaken.

Van Veen zei dat hij met deze manier van beleidsvorming hoopt de discussie over het sociaal-economisch beleid uit de sfeer van de polarisatie en de politiek te halen. De grootste werkgeverscentrale van ons land stelt kort en goed voor het sociaal-economisch beleid uit handen van de politici en de sociale partners te nemen. De advisering moet worden overgelaten aan de pure technocraten van de departementen en het Centraal Planbureau. De Algemene Rekenkamer krijgt een merkwaardige rol toebedeeld. Dit controle-apparaat van het parlement zou niet langer meer toezicht uitoefenen op de doelmatigheid van de overheidsuitgaven, maar een adviserende functie krijgen bij de beleidsvorming. Dit voorstel van het VNO is des te wonderlijker omdat zijn voorzitter in dezelfde persconferentie met cynische opmerkingen het ontwerp-verkiezingsprogramma van de Partij van de Arbeid, *Weerwerk*, neersabelde: dit plan zou een overdreven voorstelling geven van de mogelijkheid om het sociaal-economische leven te laten sturen door de overheid. Het VNO gaat echter veel verder dan de

socialisten. Het wenst blijkbaar een totale planning, opgesteld door „zo objectief mogelijke” deskundigen om de beslissingen over de verdeling van het nationale inkomen te depolitiseren. Het VNO gelooft niet meer in de overleg-economie waarin het zelf een hoofdrol vervult. Wanneer een organisatie die de vrijheid van onderhandelen en ondernemerschap in haar vaandel heeft geschreven zelf oproept tot een technocratische besturing van de economie, moet zij alle geloof in de uitkomsten van de besluitvormingsprocessen in onze democratische samenleving hebben opgegeven.

Misschien is dat niet zo verwonderlijk. Van Veen zei dat op het ogenblik de centrale doelstellingen van het beleid worden bedolven onder een lawine van programma's. „Alle partijen slaan elkaar met verlangens om de oren”. De leden van zijn verbond sluiten met de vakbonden cao's af die Van Veen nog wel „redelijk” wilde noemen, maar die totaal afwijken van het matigingsrecept dat het VNO had voorgeschreven. Er worden overal tweejarige cao's afgesloten waarin geen limiet wordt gesteld aan de loonkostenstijging zoals het VNO graag had gezien, maar waarin integendeel de volledige automatische prijscompensatie in ere wordt hersteld. De doelstellingen die de partijen stellen zijn onderling strijdig en innerlijk inconsistent. Handhaving van de koopkracht is niet verenigbaar met behoud van de collectieve voorzieningen en herstel van de werkgelegenheid in een tijd van stagnerende economische groei. Het gedrag van werkgevers aan de onderhandelingstafel is niet in overeenstemming met de strategie van de centrale werkgeversorganisaties.

De vakbeweging toont een innerlijke verdeeldheid die evenmin ten goede komt aan de keus voor een duidelijke beleidskoers. In de onderhandelingen geven de vakbonden de hoogste prioriteit aan herstel van de prijscompensatie. Het gedrag van de sociale partners draagt er

toe bij dat de beleidsruimte tot een absoluut minimum wordt beperkt, „zoals Van Veen zei”.

In deze sfeer van stuurloosheid is het geen wonder dat er een verlangen ontstaat naar „objectivering” van de beleidsdoelstellingen. Het VNO geeft zich over aan illusies. Over de doelstellingen zelf bestaat er in ons land weinig verschil van mening. Elke partij onderschrijft de prioriteit van inflatiebestrijding, werkgelegenheid, behoud van collectieve voorzieningen en versterking van het bedrijfsleven. Maar ieder ontwerpt zijn eigen scenario om die doelstellingen te bereiken. De overheid beschikt niet over voldoende mogelijkheden en bevoegdheden om één scenario op te leggen. *Bestek '81* moest bij herhaling onder druk van het parlement en maatschappelijke groeperingen worden bijgesteld. De loonmaatregel leek een duidelijke beslissing om de inkomensvorming aan de macht van de belangengroepen te onttrekken, maar onder druk van parlement en maatschappelijke groeperingen kreeg die maatregel een einddatum zonder dat oplossingen waren aangegeven hoe het na die datum zou moeten gaan met de prijscompensatie en de koopkracht. Het kabinet-Van Agt gelooft zelf niet dat de overheid de verantwoordelijkheid kan dragen voor de inkomensvorming en -verdeling. Pas als bij de opstelling van de begroting voor 1981 komt vast te staan dat de bodem is bereikt, zal het harde beslissingen moeten nemen om in de collectieve uitgaven te snijden waarbij de sociale voorzieningen niet kunnen worden ontzien. Het kabinet komt in een situatie terecht waarin het zelfs moet afzien van de randvoorwaarden die het aan zijn beleid had gesteld. De uitspraken van de minister-president over het prijsgeven van de koopkracht van de laagste inkomens en een mogelijke ontkoppeling van lonen en sociale uitkeringen bereiden de goegemeente voor op een drastische bezuinigingsgolf die niets meer zal heel laten van de oorspronkelijke doelstellingen en randvoorwaarden.

Een door de omstandigheden afgedwongen keus voor een besnoeiingsoperatie heeft weinig te maken met een politiek die op langere termijn gericht is op herstel van het produktieve vermogen van onze economie. Het VNO gelooft dat objectieve deskundigen dat wel kunnen, maar ziet daarbij over het hoofd dat elke beslissing over de verdeling en besteding van een stationair, misschien zelfs dalend, nationaal inkomen een politiek besluit is omdat dit gevolgen moet hebben voor de inrichting van ons sociaal-economisch bestel. Deskundigen kunnen berekeningen maken van de voorwaarden en gevolgen van de keus voor een bepaald beleidsscenario. Dat scenario zelf moet worden gemaakt door de politieke besluitvormers in samenspraak met sociale machtsblokken.

A. F. van Zweeden